

Gazdik Gyula

Líbia: Úton a demokrácia felé?

Kaddáfi tripoli erődítményének elfoglalása után az egyik rádióműsorban telefonos interjú keretében egy éppen Líbiában tartózkodó politikusunk beszélt a tapasztalatairól. A több mint négy évtizede hatalmon lévő diktátor elűzését követő örömnappal mellett lelkesen szólt a demokratikus átalakulás iránti elementáris igényről, számos NGO létrejöttéről, a szaporodó pártképződményekről. Nagyra értékelt a felkelést irányító Ideiglenes Átmeneti Nemzeti Tanács alkotmánytervezetét, s bizakodott abban, hogy a feltételek meglesznek ahhoz, hogy záros határidőn belül szabad választásokat tartsanak. Szavait hallgatva önkéntelenül egy párizsi emlékkép jutott eszembe az 1990-es évek elejéről. Több volt szocialista országból érkezett egyetemi oktatóval együtt egy francia professzornak a liberális demokrácia értékei „világméretű tényeréséről” szóló előadását hallgattuk. A fukuyamai gondolat példákklal történő alátámasztása során a kolléga kitért a Szovjetunió összeomlására, s hangsúlyozta, hogy e történelmi fordulatban kulcsfontosságú volt, hogy eme értékrenddel a széles tömegek azonosultak. Az okfejtésében, a perspektívák felvázolásában sok más mellett nem jutott hely a tradícióknak, a demokratikus politikai kultúra hiányának. E torz optikára épülő jövőképet a valóság rendkívül gyorsan átrajzolta.

A NATO és a vele szövetséges arab országok aktív támogatásával végrehajtott líbiai hatalmi váltás után – melynek végjátéka a jelek szerint elhúzódik – a hogyan tovább kérdéséről szóló írásokból úgy tűnik, hogy a társadalmi fejlődés sajátosságai még min-

dig nem kapnak kellő figyelmet. A súlyos humanitárius kihívások kezelése mellett az elemzések az első helyre érhetően a biztonság kérdését állítják, ezt követi a „nemzetépítés”, s ennek részeként a „demokráciára való átmenet” feltételeinek a megteremtése. A hírek szerint az alkotmánytervezet egy elnöki rendszert hívna életre, s húsz hónapon belül Nemzetgyűlést választanának. E törekvések megvalósítására azonban egy jórészt törzsi szerkezetre épülő társadalomban kerül sor. Nem valószínűsíthető, hogy belátható történelmi időn belül a domináns csoportssolidaritás fölé kerekedik egyfajta nemzeti identitás. A Kaddáfi által létrehozott „tömegek államának” romjain külső segítséggel modern intézményeket, s egy plurálisnak nevezett politikai berendezkedést ugyan létre lehet hozni, de ezek működését a tradíció, az ebből fakadó törésvonalak alapvetően befolyásolni fogják. A törzsi ellentéteket a szerzők egy része megfelelő jövedelem- és pozícióelosztással kezelhetőnek véli. Ez azonban elég kérdéses, semmi garancia nincs arra, hogy nem épül fel egy új neopatrimoniális struktúra, mely a stratégiai kapcsolatrendszer átalakulása miatt a most süllyesztőbe került variánszal szemben lehet, hogy Nyugaton elfogadott lesz. A médiaérdeklődés homlokterében jelenleg az új hatalom stabilizálásáért folyó harc, illetve az olajkoncesszióért, rekonstrukciós és fejlesztési beruházásokért történő kíméletlen versenyfutás áll. A kibontakozás alternatíváiról a közvélemény általában leegyszerűsített paneleket kap, pedig a jövőt illető kérdőjelek már most mindinkább szaporodnak. ■